

Як написали першого листа

Редьярд Кіплінг

Колись дуже давно, ще в незапам'ятні часи, жив на світі доісторичний чоловік. То був не ют, і не англ, і навіть не дравід, серденько моє, хоч він міг бути і ютом, і англом, і навіть дравідом. Але це байдуже. Він був просто первісним чоловіком, і жив печерно в первісній Печері, і майже не носив одягу, і не вмів ні читати, ні писати, та ще й не хотів цього вміти, і коли не бував голодний, то почувався цілком щасливо. Звали того чоловіка Тегумай Бопсулай, що означало: "Чоловік-який-спершу-зважає— а-потім-ступає", але ми, серденько моє, зватимемо його просто Тегумай — так коротше.

І була в нього дружина, яку звали Тешумай Тевіндроу, що означало: "Жінка-яка-спершу-питає-а-потім-зважає", але ми, серденько моє, зватимемо її просто Тешумай — так буде коротше.

І була в нього мала донечка, на ім'я Теффімай Металлумай, що означало: "Маленька-пустунка-яка-заслугує-шльопанців", але я її зватиму просто Теффі.

Дуже любив свою донечку Тегумай Бопсулай, так само дуже любила її мама — Тешумай Тевіндроу, а тому й шльопали її куди рідше, ніж вона того заслуговувала, й усі троє жили дуже щасливо.

Як тільки Теффі навчилася тупцяти ніжками, вона всюди почала ходити зі своїм татом Тегумаєм.

І часом вони не поверталися додому в свою Печеру, аж поки їх не заганяв туди голод, і тоді Тешумай Тевіндроу казала:

— Де ж це вас обох носило? Ах, як замурзались! Їй-право, Тегумай, ти нітрішечки не кращий за мою Теффі.

Ну, а тепер наставляй вуха і слухай!

Одного дня Тегумай Бопсулай пішов через Боброве болото на річку Вагай набити остенем коропів на обід, і Теффі теж пішла разом з ним. Остень у Тегумая був дерев'яний, з акулячим зубом на кінці, і не встиг Тегумай убити хоча б одну рибину, як ненароком зламав його, надто сильно вдаривши об дно ріки.

Вони зайшли дуже далеко від дому (і, звісно, прихопили із собою сніданок у маленькій торбинці), а Тегумай забув узяти запасного остеня.

— От тобі й риба! — сказав Тегумай. — Пів дня доведеться згаяти, щоб полагодити остень.

— А вдома лишився твій великий остень, — сказала Теффі. — Дозволь, я збігаю в Печеру й візьму його в мамі.

— Це надто далеко для твоїх малих товстеньких ніжок, — відповів Тегумай. — До того ж ти можеш провалитися в болото й потонути. Обійдемося як-небудь.

Він сів, витяг маленьку шкіряну торбинку, наповнену оленячими жилами, ремінцями, кавалочками воску та шматочками смоли, і заходився лагодити остень. Теффі й собі присіла, опустила ногу у воду, підперла рученятами щічки і глибоко

замислилась.

Згодом вона сказала:

— Слухай, татку, правда ж, це свинське діло, що ми з тобою не вміємо писати? От коли б уміли, то послали б зараз листа, і нам принесли б нового остеня.

— Теффі, — відповів Тегумай, — скільки я вже тобі казав, щоб ти говорила культурніше. "Свинське діло" — то некультурний вираз, хоч було б справді дуже непогано, коли б ми могли, як ти кажеш, написати додому.

Саме в цей час понад річкою проходив Незнайомець, але він був з племені Тівора, що жило далеко звідси, й не розумів жодного слова з мови племені Тегумая. Він зупинився на березі й усміхнувся до Теффі, бо вдома в нього теж була маленька донечка.

Тегумай витяг із своєї торбинки міток оленьчих сухожиль і взявся зв'язувати остень.

— Підійди ближче, — сказала Теффі. — Ти знаєш, де живе моя мама?

Але Незнайомець сказав лише "Ам!" — він же був, як ти знаєш, з племені Тівора.

— От недогадливий! — крикнула Теффі і навіть тупнула ніжкою, бо побачила табунець великих коропів, що плив проти течії саме тоді, як тато не міг ужити свого остеня.

— Не чіпляйся до дорослих, — сказав Тегумай.

— Я не чіпляюсь, — відповіла Теффі. — Я тільки хочу, щоб він зробив те, що я хочу, а він не хоче мене зрозуміти.

— Ну, то не заважай мені, — сказав Тегумай, затакуючи оленьчі сухожилля і притримуючи їх кінчики зубами.

Незнайомець — а це був справжній тіворець — сів на траву, і Теффі показала йому, що робить її татусь.

Незнайомець подумав:

"Яке дивне дівча. Тупає на мене ніжкою і корчить мені гримаси. Мабуть, це донечка отого благородного Вождя, такого великого, що він навіть не звертає на мене уваги".

І він усміхнувся ще привітніше.

— Слухай, — сказала Теффі, — я хочу, щоб ти пішов до моєї мами, бо в тебе ноги довші за мої, і ти не провалишся в Боброве болото. Ти попросиш татового остеня, отого, що з чорним держакон, — він висить у нас над вогнищем.

Незнайомець (а це ж був тіворець) подумав: "Дивна, дуже дивна дівчинка! Вона розмахує рученятами й кричить на мене, але я не розумію жодного слова з того, що вона каже. Однак я дуже боюсь, що отой гордівливий Вождь — Чоловік-що-обертається-до-гостя-спиною — розгнівається, якщо я не здогадаюсь, чого вона хоче".

Він підвівся, відірвав від берези великий гладенький шматок кори і дав його Теффі. Цим він хотів сказати, що в душі у нього немає нічого лихого і що серце його чисте, як біла березова кора. Але Теффі не так його зрозуміла.

— О! — вигукнула вона. — Тепер мені ясно. Ти хочеш знати, де живе моя мама?

Звичайно, я не вмію писати, але я вмію малювати картинки, коли в мене є що-небудь гостре. Будь ласка, позич мені оцей акулячий зуб з твого намиста!

Незнайомець (а це ж був тіворець) нічого не відповів, і Теффі сама шарпнула його чудове намисто з черепашок, зерен та акулячого зуба.

Незнайомець (а це ж був тіворець) подумав:

"Це дуже й дуже дивна дівчинка! Акулячий зуб на моєму намисті — зачарований, і мені завжди казали, що коли хтось торкнеться до нього без мого дозволу, то одразу ж розпухне чи лусне. Але ж ця дівчинка не розпухає і не лускає, і отой поважний Вождь — Чоловік-що-дуже-зайнятий — своєю-справою — досі мене не помічає і, здається, не боїться, що дівчинка може розпухнути й луснути. Краще я буду ще чемніший".

Він дав Теффі акулячий зуб, а вона лягла на животик, задерла ніжки, як роблять деякі діти, що збираються малювати, лежачи на підлозі, і сказала:

— Я намалюю тобі кілька гарненьких картинок! Ти можеш дивитися мені через плече, тільки не підштовхни. Спершу я намалюю, як тато б'є остенем рибу. Правда, він не дуже схожий на себе, але мама впізнає, бо я намалювала зламаного остеня. Так, тепер я намалюю іншого остеня, того, що нам потрібен, він з чорним держакom. От тільки вийшло, ніби цей остень уп'явся татові в спину. Але це тому, що акулячий зуб випорснув, а березова кора не досить велика. Я хочу, щоб ти приніс нам цього остеня, і я намалюю себе, як я все це тобі поясню. Волосся в мене не стирчить так, як я намалювала, але це нічого, так його легше малювати. Тепер я намалюю тебе. Насправді ти дуже гарний, але я не зумію намалювати тебе гарно, і ти не ображайся. Ти ж не образився?

Незнайомець (а це ж був тіворець) усміхнувся. Він подумав:

"Десь, мабуть, точиться великий бій, і ця дивовижна дівчинка, яка взяла мій зачарований акулячий зуб і при цьому не розпухла й не луснула, наказує мені, щоб я покликав на допомогу все плем'я Великого Вождя. А він, безумовно, — Великий Вождь, інакше він помітив би мене".

— Дивися сюди, — сказала Теффі, малюючи старанно, але досить невміло. — Оце ти. У тебе в руці татусів остень, якого ти маєш принести сюди. Тепер я покажу, як знайти маму. Ти йтимеш, ітимеш, аж поки прийдеш до двох дерев (ось ці дерева), тоді зійдеш на гору (оце — гора), а тоді підеш через болото, в якому сила-силенна бобрів. Я не малювала цілих бобрів, бо я не вмію їх малювати, але я намалювала їхні голови. Та ти лише голови й побачиш, коли йтимеш через болото. Гляди ж не провались у нього! Ну, а наша печера одразу за Бобровим болотом. Насправді вона не така висока, як гора, але я не вмію малювати нічого маленьким. А ось біля печери моя мама. Вона дуже гарна. Вона найкраща з усіх мам на світі, але вона не образиться, що я намалювала її так невдало. Вона зрадіє, що я вмію малювати. Тепер, щоб ти не забув, я намалювала таткового остеня біля печери. Насправді він у печері, але ти покажеш мамі картинку, і вона винесе його. Ось я намалювала, як мама простягає руки: я знаю, що їй буде приємно тебе бачити. Правда ж, гарна картинка вийшла? Ти все зрозумів, чи я мушу пояснювати ще раз?

Незнайомець подивився на картинку і кивнув головою. Він подумав: "Якщо я не приведу на допомогу плем'я цього Великого Вождя, то його вб'ють вороги, які збігаються з усіх боків із списками. Тепер я розумію, чому Великий Вождь удає, ніби не помічає мене! Він боїться, що його вороги ховаються в кущах і можуть побачити, як він передає через мене доручення. Отож він повернувся до мене спиною, дозволивши мудрій і дивній дитині намалювати страхітливую картинку, щоб розповісти мені про його скруту".

— Що ти тут робила, Теффі? — спитав Тегумай.

Він уже полагодив остеня й обережно погойдував ним туди й сюди.

— Це мій секрет-сюрприз, татуню! — відповіла Теффі. — Ти не розпитуй мене зараз. Скоро про все сам дізнаєшся. Ти навіть не уявляєш, як здивуєшся, татку! Обіцяй, що ти дуже здивуєшся!

— Ну що ж, гаразд, — сказав Тегумай і пішов з остенем бити рибу.

Тим часом Незнайомець довго біг з картинкою в руках, аж поки зовсім випадково знайшов Тешумай Тевіндроу біля входу в печеру. Вона розмовляла з іншими доісторичними дамами, що прийшли до неї в гості на первісний сніданок. Теффі була дуже схожа на свою маму — ті ж самі брови та очі, — отож Незнайомець чемно усміхнувся й віддав Тешумай березову кору. Він біг так швидко, що аж захекався, ноги в нього були подряпані об колючки, але він все ж таки намагався бути ввічливим.

Побачивши картинку, Тешумай несамовито заверещала й кинулась на Незнайомця. Інші доісторичні дами в єдину мить збили його з ніг і всі шість сіли на нього в ряд, а Тешумай почала тягати його за волосся.

— Це ж ясно, як ніс на обличчі цього Незнайомця, — сказала вона. — Він геть поколов мого Тегумая списками і так налякав Теффі, що в неї волосся стало дибом! Але йому й цього мало, він ще показує мені страхітливую картинку, де намальовано, як це все було зроблено. Подивіться!

І вона показала картинку всім доісторичним дамам, що терпляче сиділи на Незнайомцеві.

— Ось мій Тегумай з поламанною рукою. Ось йому в спину вгородився спис. Ось чоловік, що наготувався кинути свого списа. Ось іще один кидає списа з печери. А ось ціла згряя людей (насправді то були бобри Теффі, але вони дуже скидалися на людей), що підкрадаються до Тегумая ззаду. Чи ж це не жахливо?!

— Дуже жахливо! — сказали доісторичні дами, й вимазюкали волосся Незнайомцеві грязюкою (що його прикро вразило), і почали бити в гучні племінні барабани, і скликали до гурту геть усіх вождів Племені Тегумая, всіх негусів, пророків, жерців, віщунів, шаманів, чаклунів, бонз та до них подібних, і вони в один голос вирішили: Незнайомцеві треба відтяти голову, але спершу нехай він поведе їх до річки й покаже, де він сховав Теффі.

Тим часом Незнайомцеві став уриватись терпець. Жінки замастили йому волосся грязюкою, вони тягали його по гострих камінцях, вони сиділи на ньому вшістьох уряд, вони щипали й стусали його так, що йому забивало дух; і хоч він не розумів їхньої мови,

він був майже певен, що доісторичні дами ще й узивали його словами, не гідними дам. І все ж таки він мовчав, поки зібралося все плем'я Тегумая, а тоді повів усіх на річку Вагай, і там вони побачили, що Теффі плете віночки з ромашок, а Тегумай захоплено б'є дрібних коропів своїм полагодженим остенем.

— Ти скоро впорався! — гукнула Теффі Незнайомцеві. — Але навіщо ти привів так багато людей? Татку, любий! Ось мій секрет-сюрприз! Правда ж, ти здивований, татку?

— Дуже, — відповів Тегумай. — Але на сьогодні зіпсована моя риболовля. Адже сюди йде все наше дороге, добре, славне, кмітливе, тихе плем'я, Теффі!

І він не помилився. Попереду всіх ішла Тешумай Тевіндроу та інші доісторичні дами. Вони міцно тримали Незнайомця, в якого волосся було заліплене грязюкою.

За жінками виступав Головний Вождь, а за Головним Вождем — його заступник, а за заступником — його помічники й заступники його помічників (і всі озброєні до зубів); потім ішли командири на чолі своїх загонів, а позад них виступали правителі, негуси та жерці. Далі сунули члени племені в порядку підпорядкованості їх у племені, починаючи від власників чотирьох печер (окрема печера на кожен сезон) й кінчаючи привілейованими мордатими кріпаками, які мають пів права на половину ведмежої шкури в зимові ночі за сім кроків до вогнища, та кріпаками, які мають повне законне право на обгризений маслак, що перейде до господаря після їхньої смерті. Геть усі вони були тут, і всі скакали та репетували і розполохали рибу на двадцять миль — не менше, і Тегумай віддячив їм за це в своїй велемовній доісторичній промові.

Тешумай Тевіндроу збігла вниз до Теффі й почала цілувати та пестити її, а Головний Вождь племені схопив Тегумая за пучок пір'я на голові й почав трясти його, що було сили.

— Поясни! Поясни! Поясни! — в один голос репетувало Тегумаєве плем'я.

— О боги земні й небесні! — сказав Тегумай. — Пустити мої пера! Хіба людина не може вже й зламати свого остеня, щоб на неї не накинулись усі одноплемінники? Як ви любите в усе втручатися!

— Здається, ви навіть не принесли таткові його остеня з чорним держакон? — сказала Теффі. — І що це ви робите з моїм милим Незнайомцем?

Вони били його, налітаючи по двоє, по троє і по цілому десятку, аж у того на лоба лізли очі. А він, задихаючись, усе показував на Теффі.

— Де ж ті злі люди, що поштрикали тебе списками, любий мій? — спитала Тешумай Тевіндроу.

— Тут таких зовсім не було, — відповів Тегумай. — За цілий ранок проходив лише отой бідолаха, якого ви тепер хочете задушити. Чи ти в своєму розумі, о плем'я Тегумая?!

— Він приніс страхітливу картинку, — сказав Головний Вождь. — На ній ти увесь пробитий списками.

— А-а... е-е... я краще все поясню... це я дала йому ту картинку, — сказала Теффі, але їй було не дуже приємно.

— Ти?! — в один голос вигукнуло все Тегумаєве плем'я. — Маленька— пустунка-що-

заслугує-шльопанців? Ти?!

— Ну, люба Теффі, нам, здається, перепаде, — сказав тато і пригорнув її рукою до себе, так що вона нічого не боялась.

— Поясни! Поясни! Поясни! — закричав Головний Вождь і підскочив на одній нозі.

— Я хотіла, щоб Незнайомець приніс татусів остень, от я й намалювала це, — сказала Теффі. — Там немає людей із списками, там є лише один остень. Я намалювала його тричі, щоб не помилитися. Я не винна, що остень ніби попав татусеві в голову: на березовій корі було дуже мало місця. Мама каже, що то злі люди, а то мої бобри. Я намалювала їх, щоб показати дорогу через болото. І ще я намалювала маму при вході в печеру: вона радіє, що прийшов такий милий Незнайомець. А ви, по— моему, найдурніші люди на світі, — закінчила Теффі. — Цей Незнайомець дуже славний. Навіщо ви заліпили йому голову грязюкою? Вимийте зараз же!

Довго ніхто нічого не міг сказати. Нарешті Головний Вождь зареготав; за ним зареготав Незнайомець; а далі зареготав і Тегумай і реготав так, що аж упав від сміху, а за ним уже зареготало й усе плем'я, і реготало голосно й довго.

Не сміялися лише Тешумай Тевіндроу та всі доісторичні дами. Вони були дуже ввічливі до своїх чоловіків, а себе кожна з них добре вилаяла за свою негідну поведінку. Потім Головний Вождь закричав, заговорив і заспівав:

— О Маленька-пустунко-що-заслугує-шльопанців! Ти зробила велике відкриття!

— Я не хотіла робити ніякого відкриття, я тільки хотіла, щоб принесли татків остень, — сказала Теффі.

— Все одно. Це велике відкриття, і колись люди назвуть його письмом. Зараз це лише картинки, і, як ми бачили сьогодні, вони не завжди зрозумілі. Але настане час, о дочко Тегумая, коли ми винайдемо літери, і тоді ми зможемо писати й читати. Тоді вже нас усі розумітимуть і не робитимуть таких помилок. Доісторичні дами, негайно змийте грязюку з голови Незнайомця!

— Я дуже буду рада, — сказала Теффі, — бо от зараз усі ви прийшли зі зброєю в руках, а ніхто не приніс таткового остеня з чорним держакон.

Головний Вождь на це закричав, заговорив і заспівав:

— Люба Теффі, наступного разу, коли ти напишеш картинку-листа, пришли його з людиною, яка розмовляє по-нашому і може пояснити, що та картинка означає. Мені-то нічого, бо я — Головний Вождь Племені, а от решті племені ти завдала мороки і, як бачиш, Незнайомець теж був украй спантеличений.

Вони прийняли Незнайомця до Тегумаєвого племені, бо він був справжній джентльмен і не розсердився на те, що доісторичні дами заклеювали йому волосся грязюкою. Але від того дня і донині (я гадаю, що в цьому винна Теффі) тільки дехто з маленьких дівчаток охоче вчиться читати й писати. Більшість із них вважають за краще малювати картинки і гратися з своїми татусями, як це робила Теффі.

Переклад українською Леоніда Солонька